

O'QUVCHILARNING MAKTABGA MOSLASHUVI VA PSIXOLOGIK YORDAM

Sattarova Nodira Oblanazarovna

Andijon viloyati, Andijon tumani

44-umumta'lim maktabi psixologi

nodira.psixolog.mail.com

Pedagogik faoliyatning predmeti - o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy tajribasini rivojlanishning asosi va sharti sifatida o'zlashtirishga qaratilgan ta'lim faoliyatini tashkil etish hisoblanadi. Pedagogik faoliyatning natijasi o'quvchining shaxsiy, intellektual rivojlanishi, takomillashtirish, shaxs sifatida shakllanishi, ta'lim faoliyati sub'ekti sifatida ko'zga tashlanadi. O'qituvchining o'qituvchilik mahorati – o'quvchilarni ta'lim, tarbiyalash va rivojlantirish muammolarini kompleks hal etishda namoyon bo'ladigan bilim, shaxsiy fazilatlar va pedagogik tajribaga asoslangan pedagogik faoliyatni amalga oshirishdagi yuksak san'atdir. O'qituvchining axloqiy fazilatlariga yuqori talablar qo'yiladi. U insoniy axloqiy fazilatlariga ega bo'lishi, yaxshi tashkilotchi bo'lishi kerak. O'qituvchining tizimli ravishda g'oyaviy-axloqiy o'z-o'zini takomillashtirishi uning tashkilotchilik qobiliyati va iste'dodiga yuksak ijtimoiy mazmun baxsh etadi. Pedagogning pedagogik jarayonni samarali tashkil etishi insonning jozibadorligisiz, xayrixohlik va o'zaro, o'qituvchi va bolalar, hamdardliksiz mumkin emas. Demak, yuksak axloq, ma'naviy barkamollik va e'tiqod, bilimdonlik va intellektual rivojlanish, insonning jozibadorligi tarbiyachi, sinf rahbarining pedagogik nufuzini shakllantirishning eng muhim shartidir. Zamonaviy pedagogik mutaxassisning kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishish, kasbiy o'zini o'zi anglash qobiliyatini shakllantiradigan eng muhim tarkibiy qismlardan biri bu kasbiy o'zini o'zi anglashning yuqori darajasidir. Pedagogik zo'rlik - o'qituvchining eng yaxshi namunalari, me'yorlari va pedagogik faoliyati, pedagogik muloqoti, kasbiy xulq-atvori bilan o'zlashtirishi, bu o'quvchilarni o'rganish, tarbiyalash va rivojlantirishda yuqori natijalarni ta'minlaydi. O'qituvchi o'z kasbiy faoliyatini turli mahorat darajalarida amalga oshirishi mumkin. Pedagogik mukammallik o'qituvchining eng yaxshi namunalar, me'yorlar, faoliyat darajalari, pedagogik muloqot va kasbiy xulq-atvorni egallashida namoyon bo'ladi. Ko'nikma maktab o'quvchilarini tayyorlash, tarbiyalash va rivojlantirish natijalariga ta'sir qiladi. O'qituvchilik mahorati yuqori bo'lgan o'qituvchilar fanni va uni o'qitish metodlarini chuqur bilgan, ilmiy va madaniy dunyoqarashi keng, bolalar psixologiyasini yaxshi biladi, o'qitish usullaridan mohirona foydalanadi. Ular o'quvchilarning guruh va individual ishini qanday tashkil qilishni, sinfni yig'ishni biladilar, ular bolalar bilan ishonchli munosabatlarga ega. O'qituvchilik mahorati o'rtacha darajadagi o'qituvchilar fanni biladi, metodikani o'zlashtiradi, madaniy va ilmiy dunyoqarashi keng. Biroq ularning pedagogik mahorati (konstruktiv, kommunikativ, tashkilotchilik) yetarli darajada rivojlanmagan, bunday o'qituvchilar o'rtacha qobiliyatga ega, bolalarni yaxshi ko'radilar, lekin har doim ham ularning individual psixologik xususiyatlarini tushunmaydilar va bilmaydilar. Pedagogik jarayon g'oyasi o'ziga xos xususiyat bilan bog'liq pedagogik ishning tabiatiga nazar tashlash. Haqiqiy nuqtai nazar pedagogika tomonidan ilgari surilgan yangi ta'lim tizimini yaratishga harakat qilmoqda, o'qituvchi tarbiyachining ishini boshqacha tushunish natijasida yuzaga kelgan. Maktab yoshida bo'lgan bolalarda va maktabga ilk qabul qilingan o'quvchilarda turli xil psixologik jarayonlar yuz beradi. Biz ulardan ayrimlarini tahlil qilib ko'ramiz.

Eshitish qobiliyati. Bola birinchi marta oddiy xotirjam nutqni eshitishi kerak, boshqacha qilib aytganda, doimiy e'tiborga ega bo'lishi kerak. Biz bolani bir xil narsani bir necha marta, ba'zan baland ovoz bilan takrorlashni o'rgatganimizda, o'zimiz shunday vaziyatni yaratamiz. — Nega meni eshitmayapsiz? Ota-onalar bolaning so'zlari va iltimoslariga javob bermasa, g'azablanadilar. Afsuski, men to'liq ishonch bilan ayta olamanki, bu ko'pincha ota-ona pozitsiyasining oyna ko'rinishidir. — Ona, ona, mayli, ona, ona-ah! - buni sizning manzilingizda qanchalik tez-tez eshitingiz, bola baqiriqni emas, balki oddiy nutqni eshitishni o'rganish shunchalik qiyin bo'ladi. Qanday yordam berish kerak? Siz bola bilan rozi bo'lishingiz va bir kunlik musobaqani "birinchi marta eshiting", ballni belgilash va natijalarni majburiy muhokama qilish bilan o'tkazishingiz mumkin. Bola sizga iltimos bilan yoki shunchaki murojaat qilganda, baland ovozda ayting: "Men sizni eshitdim".

Ishlash qobiliyati. Bola og'ir va zerikarli ishga tayyor bo'lishi kerak, chunki tayoq bilan yozish umuman qiziq emas. So'nggi paytlarda bu haqiqatga katta qarshilik ko'rsatildi, ota-onalar hamma narsani "o'ynoqi tarzda" o'rganish imkoniyatini ortiqcha baholaydilar va ba'zilari bu o'qituvchining muammosi deb hisoblashadi, chunki "u manfaatdor bo'lishi kerak". Ha, bu ba'zi daqiqalarda mumkin, lekin kichik jamoada va murakkab vazifalar bilan butun guruh uchun haftada besh kun "o'yin shakliga qiziqish" shunchaki haqiqatga to'g'ri kelmaydi. Shuning uchun bolani oldindan "kerak" so'ziga o'rgatish kerak. Buning uchun talablar va intizom mavjud bo'lgan ba'zi to'garaklar va sport bo'limlari mos keladi: raqslar, badiiy gimnastika, aykido. Rivojlangan iroda, kutish, qoidalarga rioya qilish, konventsionalarga rioya qilish kerak bo'lganda yordam beradi. Agar bola faqat "Men xohlayman" dan va uning spontanligidan boshlasa, maktabdagi muammolar bo'lishi muqarrar. Qanday yordam berish kerak? Yozda maktab oldidan uy yumushlarini bajarish, doimiy ravishda bir xil vazifani bajarish (masalan, idish-tovoq yuvish yoki to'shak tayyorlash) eng yaxshi amaliyotdir, bu bonuslar va shirinliklar uchun emas, balki bola allaqachon o'smir bo'lganligi uchun qilish kerak.

Yo'qotish qobiliyati. Hamma bolalar maktabga yaxshi o'qish va 5 ball olish niyatida boradi, lekin ularning hammasi ham a'lochi o'quvchi bo'la olmaydi. Maktab tizimi shunday qurilganki, bola muvaffaqiyatni maqtash va ta'kidlash o'rniga, xatolar, kamchiliklar, sharhlarni ko'rsatishi mumkin. Bolalar solishtiriladi, "yaxshiroq", "ko'proq qilish", "aniqroq yozish" va hokazolar uchun rag'batlantiriladi. Birinchi sinf o'quvchisi doimiy baholash holatida, muvaffaqiyatsizlik va muvaffaqiyatsizlikdan xavotirda. Bolalar mumkin bo'lgan muvaffaqiyatsizlik holatlariga psixologik jihatdan tayyor bo'lganda, ular tanbeh olganlarida ruhini yo'qotmaydilar, yomon baho olganlarida umidsizlikka tushmaydilar. Ularning o'zini o'zi qadrlashi barqaror va vaqtinchalik ta'lim muvaffaqiyatsizliklariga bog'liq emas. Qanday yordam berish kerak? Farzandingiz bilan tez-tez stol o'yinlarini o'ynang: shashka, lotto, domino, kartalar bilan o'yinlar va o'yin kubi. Ota-onalarning vazifasi - o'yin qoidalarga rioya qilinishini ta'minlash, bolaning "o'tib ketishiga" yo'l qo'ymaslik, xafagarchilik va manipulyatsiyaga berilmaslik, "bu juda insofsiz, men o'ynamayman", chunki qoidalar qoidalardir. . Agar bola yutqazsa, uni xursand qiling: "Bu, albatta, sharmandalik, lekin bu safar menga omad kulib boqdi", shu bilan birga g'alabangizdan chin dildan xursand bo'ling. Agar bola g'alaba qozonsa, qo'llab-quvvatlang: "Men har doim sizga ishonganman!" va o'zingizni yuqori darajada hurmat qilishingizni ko'rsatib, yo'qotishingizni qabul qiling.

Tengdoshlar bilan muloqot qilish qobiliyati. Bolalar bog'chada nafaqat o'ynashsa, balki topshiriqni bajarish, qisman bir-biri bilan raqobatlashsa, bitta jamoada bo'lish o'z-o'zidan qiyin. Bu bolada muvaffaqiyatsiz bo'lish qo'rquvini, tajovuzkorlikka aylanadigan keskinlikni keltirib chiqaradi. Agressiya o'ziga qaratilishi mumkin, shuning uchun tez-tez uchraydigan kasalliklar yoki tajovuzkorlik tashqariga qaratilgan bo'lib, bolalarning nizolarini keltirib chiqaradi. "U ismlarni chaqirdi, u birinchi bo'lib turtki berdi, men aytdim ..." - bolalarning shikoyatlari ro'yxati cheksizdir. Bolalar bog'chasida qolish qiyin bo'lgan bolalar o'zlari azob chekishadi va boshqa bolalar uchun azob-uqubatlar sabab bo'ladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ota-onalarining juda katta oqimi aynan shu muammoni - bolalar mojarolarini hal qiladi. Qanday yordam berish kerak? Bolani jazolash usullarini qo'llamasdan - kaltaklash, izolyatsiya qilish, shaxsiy qadr-qimmatini kamsitmasdan oldindan tarbiyalashga o'rgatish. Tajriba: faqat o'qituvchi uchun mavjud bo'lgan intizomiy usullardan foydalaning - qattiq ovoz, mulohazalar, televizor va shapaloqlardan mahrum bo'lmang, shunda siz maktab muammolari ehtimolini darhol tushunasiz. Agar bola o'zini tuta olmasa, jahldor bo'lsa, jang qilish va ismlarni chaqirish qobiliyatiga ega bo'lsa, u haqiqatan ham o'z his-tuyg'ulari bilan uyg'un yashashni va boshqalarning his-tuyg'ularini ranjitmaslikni o'rgatadiganlarning yordamiga muhtoj. Bu ham mutaxassislar, ham ota-onalarning yordami bo'lishi mumkin. Bolalarni o'zlarini xafa qilmaslik, o'zlarini xafa qilishlariga yo'l qo'ymaslik, "jabrlanuvchi" pozitsiyasida bo'lmaslikni o'rgatish muhimdir. Bola qanchalik sezgir va himoyasiz bo'lsa, uning intellektual muvaffaqiyati, ijtimoiy ongilligi va mustaqilligiga qaramay, uni maktabga yuborish tavsiya etiladi. Har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi birinchi olti oyda bola o'rganish emas, balki maktab muhiti va qoidalarga ko'nikishini biladi. Shovqin va shovqin, koridorlarning labirintlari, ko'p sonli bolalar va harakat erkinligi qo'rqinchli. Ko'pchilik uchun bu g'ayrioddiy, noqulay va boshqalar uchun eshiklari bo'lmagan umumiy hojatxonadan foydalanish oddiygina chidab bo'lmas, bolalar esa chidash va azoblanishga tayyor. Boshqalar esa ko'p odam yig'iladigan ulkan oshxonada ovqatlanish, buvisining qo'lidan ushlab qolishga odatlangan holda yolg'iz yurish qiyin. Mustaqil bo'lish qiyin: nimani va qachon olib kelishni, qaysi dars uchun nima pishirishni, qaerga yozishni, qaerga qo'yishni va hokazo. Birinchi sinf o'quvchilari - bu kichik qo'rqinchli

chumolilar, ularning asosiy vazifasi maktabda yo'qolmaslik, portfelni yo'qotmaslik, boshqa birovning smenasini olmaslik, daftarlarni aralashmaslik va uyga sog'-salomat qaytishdir. Ijtimoiy yuk juda katta va ota-onalar ko'pincha buni kam baholaydilar. Qanday yordam berish kerak? Farzandingizni ijtimoiy muassasalardan foydalanishga o'rgating. Katta shaharlardagi ota-onalar ko'p qo'rquvga ega va bolani hamma narsadan himoya qilishga harakat qilishadi, lekin behuda. Kelajakdagi birinchi sinf o'quvchisi do'konda mustaqil ravishda xarid qilish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak; ota-onalarning turli topshiriqlarini bajarish - tarbiyachiga, to'g'arak rahbariga biror narsa o'tkazish; o'z seksiyalari va studiyalarining mashg'ulotlar jadvalini bilish; o'z narsalarini o'zingiz yig'ing, o'zingiz uchun oddiy ovqatlar tayyorlay oling, uyda qisqa vaqt ichida yolg'iz qoling va uyda barcha xavfsizlik qoidalarini biling. Farzandingiz bilan jamoat joylarida tez-tez bo'ling: kinoteatrlar, savdo markazlari, muzeylar, bu erda siz mustaqil bo'lishingiz mumkin: chipta sotib oling, kattalardan vaqt so'rang, narxni so'rang va hokazo.

Bolalarni nozik vosita ko'nikmalarini rivojlantirish o'rniga yozishga o'rgating. Maktabgacha bolani harf va raqamlar yozishga o'rgatishning iloji yo'q, chunki u qalamni noto'g'ri ushlab odatlanib qoladi, boshqa yozish texnikasidan foydalanadi, keyin esa maktabda uni qayta o'rganish qiyin. "Yozdik, yozdik, barmoqlarimiz charchadi" - bu shunchaki bolalar qofiyasi emas, bu birinchi sinf o'quvchilarining haqiqati va o'qituvchining bosh og'rig'i. Bolalar nozik vosita qobiliyatlari bilan ko'p ishlashlari kerak. Odatdan tashqari, bu oson emas. Ayniqsa, masofadan boshqarish pulnlari, sensorli panellar va klaviaturalarga o'rganib qolgan zamonaviy bolalar barmoqlarni mashq qilishda katta qiyinchiliklarga duch keladiganini hisobga olsak. Barmoqlarni rivojlantirishning eng qiziqarli usuli - bu juda ko'p mayda detallarga ega qurilish bloklari. O'quvchiga rasmni buramasdan, turli yo'nalishlarda bo'yash sahifalarida rasmlarni chizishga o'rgating: yuqoridan pastga, chapdan o'ngga, yuqoridan pastga. Shunda bolangiz birinchi sinfda yozishda qiyinchiliklarga duch kelmaydi. Qiziqishni rivojlantirish o'rniga harflarni o'rganing. Ota-onalar bilishi kerakki, qiziquvchanlikka harakat orqali erishiladi, ya'ni teginish, ushlab, qismlarga ajratish, maydalash, yirtish, qurish va sindirish uchun ruxsat. Va bu "narsalarni buzish" emas, balki "dunyoni o'rganish" deb ataladi. Qiziqish paydo bo'ladigan yosh - bir yarim yil. Agar siz hayotning eng xilma-xil lahzalarini sharhlab bersangiz, bola uning atrofida qanday qushlar uchishini, hovlida qanday daraxtlar o'sishini, onasi qanday sabzavotlardan salat tayyorlayotganini, uning ismi va manzilini osongina bilib oladi, mavsumga qarab harakat qilishni o'rganadi. Birinchi sinf o'quvchisining umumiy xabardorligi juda muhimdir. Mantiq, e'tibor, xotirani rivojlantirish uchun ham foydalidir.

Mehrli OTA-ONA bo'lib qoling. Maktabga tayyorgarlik nafaqat bola, balki ota-onalar uchun ham qiyin davr. Birgalikda uy vazifasini bajarish, cheksiz portfel yig'ish, qiz yoki o'g'ilning barcha yangi "zaif tomonlarini" aniqlash qanchalik qiyin bo'lmasin - unutmang - siz kichik yordamchi o'qituvchi emassiz - siz onasiz. Bolaga g'amxo'rlik qiladigan va uni maktabdagi muvaffaqiyati uchun emas, balki xuddi shunday sevadigan ona, chunki u sizning farzandingiz. Uning kundalik rejimiga g'amxo'rlik qiling, ortiqcha ishlamang, maktab oldidan u bilan qasam ichmang, bola juda zaif va sizning sevgingiz va yordamingizga muhtoj.

Adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Vohidov M., Maktabgacha tarbiya psixologiyasi, T., 1970;
- 2.Davletshin M., Krbiliyat va uning diagnostikasi, T., 1979;
- 3.Tokareva V., Talaba shaxsining axloqiy rivojlanish psixologiyasi, T., 1989;
- 4.G'oziyev E., Psixologiya fani XXI ayerdagi, T., 2002;
- 5.G'oziyev E., Psixologiya, T., 2003;
- 6.Qodirov B., Layoqat psixologiyasi, T., 1989;
- 7.Shumarov G'., Oila psixologiyasi, T., 2000;
- 8.Karimova V., Ijtimoiy psixologiya, T., 1994.
- 9.Oblanazarovna, S. N. (2022, March). ERGASHTIRUVCHI BOG'LOVCHILARNING PARADIGMATIK MUNOSABATLARI. In E Conference Zone (pp. 3-8).
- 10.Oblanazarovna, S. N. (2022). Psycholinguistics One of The Modern Branches of Linguistics. Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching, 4, 277-280.